

מדינת ישראל
משרד החינוך המינהל הפדגוגי
אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון
המחלקה לכיתות ותכניות שח"ר במוסדות החינוך

חושבים קדימה
שואפים גבוה

כיתת מב"ר תשפ"א

מסלול בגרותי רגיל

כיתות לקידום תלמידים לבגרות מלאה

חוברת נהלים והיערכות לפתיחת כיתות מב"ר לשנת תשפ"א

כתובת אתר המחלקה לכיתות ותכניות שח"ר במוסדות החינוך:

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/YeledNoarBesikun/machlakot/shach/mabar.htm>

תוכן העניינים

עמ' 3-4	דבר מנהל אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון
עמ' 5-6	דבר מנהלת המחלקה
עמ' 7-8	פתח דבר
עמ' 9-12	היערכות לפתיחת כיתות
עמ' 9	א. תנאי סף
עמ' 9-11	ב. תבחינים לאיתור תלמידים לכיתות מב"ר
עמ' 11	ג. בניית הכיתה
עמ' 12	ד. המלצת המחוז
עמ' 12	הרכב הכיתה וגודלה
עמ' 13-14	סגל ההוראה
עמ' 14	פיתוח מקצועי והדרכה
עמ' 15	תכנית תלת שנתית
עמ' 15-16	תכנית לניצול שעות
עמ' 16	מערכת שעות להצלחה בכיתות מב"ר
עמ' 17	שילוב תלמידים בקהילה
עמ' 17	משוב הערכה ובקרה
עמ' 18	מעורבות הורים
עמ' 18	אי עמידה בנהלי כיתות מב"ר
עמ' 19	הנחיות להגשת הבקשה

דבר מנהל אגף א' - חינוך ילדים ונוער בסיכון

אנשי חינוך יקרים,

כיתות מב"ר ואתגר מושתתות על תפיסת עולם של מנהלים, מורים וצוות חינוכי, הרואים בתפקידם שליחות אישית וחברתית, אשר עושים לילות כימים להביא את אוכלוסיית התלמידות והתלמידים, הנמצאים בסכנת נשירה, להישגים ראויים ולהיותם אזרחים נאמנים ותורמים לחברת מופת.

התלמידות והתלמידים שאותרו כמתאימים לכיתות אלו, נמצאים על רצף הסיכון ונדרשים למאמץ גדול על-מנת לעמוד באתגרים הצפויים להם, לאחר שנים רבות של אכזבות, הישגים נמוכים, פיתוח תחושת חוסר מסוגלות ובעיקר חוסר אמונה ביכולתם. כיתות מב"ר ואתגר-הן כיתות קטנות בעלות מבנה למידה ייחודי ושעות תגבור רבות, המאפשרות "לגעת בראשים" של כל תלמיד ותלמידה, להעניק יחס אישי ולעורר בתוכם את יכולת הלמידה הבסיסית הנמצאת ופועמת בכל אדם ואדם.

התלמידות והתלמידים אט אט מתחילים להבין כי יכולת הלמידה נשתמרה בהם, הרצון להצלחה לימודית פועם בהם והם חוברים אל צוות מורים משובח ויוצרים יחד חוזה עבודה. חוזה עבודה הדדי המושתת על עקרונות הפדגוגיה הטיפולית, עם מטרות ויעדים ברורים, שאליהם יש להגיע בתום שלוש שנים של חוויות למידה אינטנסיביות.

המאה ה- 21 מציבה בפנינו אתגרים חשובים המחייבים שינוי עמוק במבנה, בצורה ובמטרות הלמידה. ההבנה, כי החינוך הוא הכלי לשינוי המאפשר לאותם נערים ונערות בסיכון מוביליות חברתית, מחייבת את המערכת לעשות הכול על מנת לאפשר מקום לביטוי המאוויים והחלומות של תלמידינו ולהובילם לתעודה משמעותית. כחלק מהבנה זו, ומהתבוננות בנתוני המאקרו בחברה הערבית- בדואית, כיתות מב"ר ואתגר, משמשות ציר מרכזי לתקצוב דיפרנציאלי בחברה הערבית-בדואית. אני מאמין, כי הכיתות הללו יביאו לשוויון הזדמנויות ולצמצום פערים בין המגזר היהודי לערבי.

אני מבקש לחדד כי כיתת אתגר, המוגדרת כל"ב (לקראת בגרות) טכנולוגית מאפשרת ליצור מדרג של תעודות ראויות עבור התלמידים. בראש ובראשונה יש למצות עם התלמידות והתלמידים את כלל המענים על מנת להובילם לבגרות טכנולוגית מלאה. במקרים שבהם נראה כי יעד זה אינו ניתן להשגה יש להביא את התלמידים להסמכות טכנולוגיות (כפי שפרסם האגף הטכנולוגי) וכאפשרות אחרונה, לקורסים מקצועיים של 80 שעות צמודי מגמה, כך שככלל כל תלמיד ותלמידה בכיתת אתגר יצא עם תעודה ראויה ממשד החינוך.

אנו, במטה, עושים את המרב, על מנת לאפשר לכם, השותפים לעשייה בשטח, לעשות את עבודתכם נאמנה, ועל כן לכן ולכם, מורות ומורים יקרים, שלוחה התודה.

אנו רואים בכולכם מורות ומורים מחויבים ומקצועיים מהמעלה הראשונה. מורות ומורים חדורי אמונה בכוחו של החינוך וביכולת ההשפעה האינסופית שלו. מורות ומורים אוהבי אדם, המהווים את הנדבך המשמעותי ביותר לכל הצלחה והצלחה.

מכאן, אני מבקש להודות לצוות המחלקה לכיתות ותוכניות באגף שחי"ר במטה, על העשייה המשמעותית והמקצועית בהובלת המערכת כולה אל הצלחה. אני מאמין בכם ומודה לכם על עבודתכם החשובה.

בברכה,

חיים מויאל

מנהל אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון

דבר מנהלת המחלקה

מנהלים יקרים,

לפניכם חוברת הנהלים המעודכנת של תכנית מב"ר ובה פרוט והנחיות לפתיחת כיתת מב"ר, ניהולה וארגונה.

התכנית נועדה בעיקרה לחזק את התלמידים ברמה הרגשית, הערכית והקוגניטיבית, כך שיוכלו להשיג זכאות לתעודת בגרות משמעותית שתאפשר להם להתקבל למוסדות להשכלה גבוהה. אנו רואים את המוסד החינוכי בישראל ככלי למוביליות חברתית, שמאפשר שוויון הזדמנויות לבוגריו. שנת הלימודים הבאה תמשיך לשים דגש, לדרכי למידה מגוונות ודרכי הערכה מותאמות לתלמידי שח"ר ותקדם את נושא המוביליות החברתית.

כידוע, אחד היעדים המרכזיים בהם התמקדנו בהפעלת התכנית היא עלייה באחוז ההתמדה וצמצום אחוז הנשירה. העבודה המאומצת והממוקדת לאורך השנים אכן הורידה את אחוז הנשירה, ונכון להיום אחוז הנשירה עומד על 0.7% (תשע"ח) ומשקפת את היותה של תכנית מב"ר כלי המספק מסגרת חינוכית יציבה ומענה מותאם לתלמידי התכנית, וכי כיתת מב"ר מקדמת את מטרותיהם הלימודיות והרגשיות. היעד הנוסף שהוא בליבה של תכנית מב"ר הוא קידום ההישגים הלימודיים של תלמידי התכנית, יעד שבא לידי ביטוי הן בעלייה העקבית באחוזי הזכאות לבגרות מלאה של תלמידי מב"ר, וכיום אחוז הזכאות עומד על 78.74% (תשע"ח) ומשקף כי התפיסה הפדגוגית והכלים הפדגוגיים שפותחו במסגרת תכנית מב"ר עומדים בסטנדרטים גבוהים.

במערכות החינוך הטובות בעולם מבינים שהדרך
היחידה לשפר תוצאות היא לשפר את ההוראה: **למידה**
מתרחשת בחיבור בין תלמידים למורים, ועל כן שיפור
הלמידה פירושו שיפור איכותו של החיבור הזה

*מתוך דוח מקינזי, 2008

שיפור איכות תעודת הבגרות הוא חלק נוסף מן היעד של קידום ההישגים הלימודיים. אנו שואפים לאפשר לימודים ברמה של 4-5 יח"ל באנגלית ובמתמטיקה, לתלמידים המעוניינים בכך, ולכן יצרנו מגוון תכניות תוספתיות שמטרתן להעלות את מספר תלמידי מב"ר הלומדים ברמה של 4-5 יח"ל במתמטיקה. שיפור איכות תעודת הבגרות הוא חלק מהיעד של מוביליות חברתית העומד במוקד העשייה הפדגוגית בתכנית מב"ר בשנים הקרובות.

"אין זה משנה באיזה מעמד אדם נולד אלא מה קורה איתו כשהוא גדל"

ג'יי. קיי. רולינג

מוביליות חברתית - תכנית מב"ר מסתכלת קדימה!

היעד של מוביליות חברתית משקף את השאיפה להוביל לשינוי משמעותי בחייהם של התלמידים לא רק בשנות התיכון אלא גם לאחר סיום 12 שנות לימוד. ההבנה כי שנות התיכון הן שנים קריטיות לגיבוש הזהות העצמית של התלמיד, לבניית תפיסת העתיד שלו בעיני עצמו ובעיני הסביבה ולבניית היסודות של שלב הבגרות בחייו קוראת לנו לפעולה בפיתוח שיח המקדם סוגיות אלה בקרב הצוות המקצועי ובקרב התלמידים.

מערכות החינוך הטובות בעולם מוודאות שכל תלמיד יזכה לחינוך הדרוש כדי לפצות על הרקע שבא ממנו. תחילה הן קובעות **רף ציפיות** ברור וגבוה בנוגע למה שכל תלמיד צריך לדעת, להבין ולהיות מסוגל לעשות. הן מבטיחות שהמשאבים והמימון יגיעו אל התלמידים הזקוקים להם יותר מכול.

*מתוך דוח מקינזי, 2008

קידום תלמידי המב"ר לניעות חברתית הוא צו השעה, ולנו יש תפקיד מפתח בהשגת היעד. כל ילד שמצליח להשתלב בחברה הישראלית באופן מוצלח הוא הצלחה של כלל החברה ומהווה צעד חשוב בצמצום הפערים ההולכים ונפערים משנה לשנה.

עלינו החובה לאפשר לתלמידים ללא קשר למצבם הכלכלי, המשפחתי והלימודי להגיע להישגים משמעותיים בשנות התיכון ולספק כלים לימודיים ורגשיים שיאפשרו להם הצלחה גם לאחר סיום התיכון. מנהלים יקרים, בכוחכם להוביל את המורים שלכם ולקדם את הישגיהם של תלמידים בכיתות שח"ר בטווח הקצר והארוך. חשוב שהכלים הפסיכו פדגוגיים יהוו בסיס לעבודה של המורים לא רק בהישגי הבגרויות, אלא גם לקידום התלמידים לתפקיד משמעותי בשירות הצבאי או האזרחי, להמשך רכישת השכלה במוסדות השונים להשכלה גבוהה והשתלבות בעולם התעסוקה.

קידום ילדים ונוער בסיכון הוא צו השעה!

במהלך תהליך ההוראה בכיתת מב"ר הדגש הינו על חינוך לערכים ועל הפן החברתי תוך הקניית כישורי חיים מצמיח ומטפח את אזרחי המחר כבוגרים אחראיים בעלי רצון לתרום לחברה.

כלל העשייה הברוכה הזאת מותנה בכל אחד ואחד מאתנו: בכס המנווטים את התהליך, במורים הנבחרים, בצוות הפדגוגי בבית הספר וביישוב כולו. אנו במטה האגף ובמחוזות ערוכים ככל יכולתנו להיות קשובים לצרכי תלמידי מב"ר כמו גם צורכיכם.

התודה והברכה לכל אחד ואחת מכם, לכל הממונים, המנחים המחוזיים והמדריכים, העושים לילותיהם כימים ליישום מיטבי של התכנית בכל יישוב, מוסד חינוכי וכיתה.

בברכה,

אתי גליקליך

מנחה ארצית לתכנית מב"ר

ליאת צוריה-קליין

ממונה ארצית לכיתות ותכניות שח"ר

פתח דבר

רציונל התכנית

- א. בוגרי חטיבת הביניים הם תלמידים בעלי פוטנציאל לימודי העונה על דרישות של המסלולים הבגרותיים בבית הספר, אך מסיבות שונות לא כולם מימשו את הפוטנציאל הזה, בעיקר עקב הרגלי למידה לקויים.
- ב. אוכלוסייה זו באה בעיקר משכבה סוציו-אקונומית נמוכה ומרקע חברתי מוחלש. לרובם יש שאיפות להתקדם: הן התלמידים והן הוריהם מעוניינים בהשגת תעודת בגרות.
- ג. תלמידים אלה משובצים במהלך לימודיהם בבית הספר היסודי ולאחר מכן בחטיבת הביניים, ברמות הקבצה נמוכות. שיבוץ זה מרחיב את הפער הלימודי בינם לבין התלמידים האחרים וחוסם בפניהם אפשרות ללימודים ברמה גבוהה.
- ד. תלמידים אלה מגיעים לחינוך העל יסודי עם חסכים גדולים ומשובצים בכיתות שאינן מובילות את התלמידים לבגרות מלאה.
- ה. דרכי העבודה ותנאי הלימוד המצויים, בדרך כלל, בחינוך העל יסודי הרגיל אינם מאפשרים לתלמידים אלה לממש את יכולתם האמיתית, ולכן אינם משובצים במסלולי בגרות. אי לכך, יש לעשות כל מאמץ כדי למצוא פתרונות הולמים לאוכלוסייה זו, תוך מתן אפשרות לכל תלמיד למצות את הפוטנציאל שלו. זוהי משימה יקרה וקשה להגשמה, אך ניתנת למימוש באמצעות דרכי הוראה ותנאי לימוד אחרים מאלה המצויים בדרך כלל בכיתות העיוניות בחינוך העל יסודי.

”לכל תלמיד יש פוטנציאל ללמוד וכל תלמיד יכול”

האמונה ביכולת התלמיד

- התאמת המסגרת הנכונה לתלמיד תאפשר התמדה בכיתת המב"ר מכיתה י' עד יב', מסגרת לימודים יציבה שתוביל להצלחתו.
- אנו מאמינים שכל ילד בעל כישורים ויכולות, ולכן על ביה"ס לזהות את חזקותיו ולהעצים אותן.
- מימוש הפוטנציאל תלוי במשך זמן הלימוד, בדרך הלימוד, בשיטת ההוראה ובגורמים נוספים, והוא משתנה מתלמיד אחד למשנהו.
- התאמת תכנית הלימודים, תגבור לקראת מבחני בגרות והפעלת תכניות תמך אחרות לכל תלמיד לפי יכולתו והתקדמותו. כל אלו יסייעו במימוש הפוטנציאל.

- בית הספר מאמין כי כל תלמידי כיתת מב"ר יכולים לגשת לבחינות הבגרות ולהגיע לזכאות לתעודת בגרות משמעותית
- ו. אנו מאמינים כי באפשרות הצוות לספק כלים לימודים, אישיים וחברתיים שיאפשרו להם הצלחה גם לאחר סיום התיכון.

מטרות

- א. מניעת נשירה והגברת ההתמדה של תלמידי כיתות מב"ר בשכבות הגיל י"ב.
- ב. צמצום פערים, הגדלת מספר התלמידים המגיעים לידי מיצוי אישי ולמידה משמעותית, תוך חיזוק הדימוי העצמי, שיפור המסוגלות ותחושת השייכות למסגרת הבית ספרית.
- ג. גידול שיעור הזכאים לתעודה משמעותית : טיוב תעודת בגרות, זכאות לתעודת בגרות.
- ד. טיוב תעודת הבגרות מ- 3 יח"ל ל- 4 ו- 5 יח"ל באנגלית ובמתמטיקה.
- ה. פיתוח תחושת השייכות ומעורבות חברתית של התלמיד בקהילה.
- ו. פיתוח כלים להעלאת מוטיבציה, דימוי עצמי, מסוגלות לימודית והתמודדות רגשית.
- ז. פיתוח דרכי הוראה ולמידה חלופיות לקידום אוכלוסיות מוחלשות.
- ח. חשיפה, סיוע ומתן כלים והזדמנות לתלמידים משכבות סוציו-אקונומיות מוחלשות להשתלב בשירות הצבאי, שירות לאומי ואזרחי, עולם התעסוקה והאקדמיה.

היערכות לפתיחת כיתות מב"ר

הנחיות כלליות לפתיחת כיתת מב"ר

מנהל ביה"ס יגיש לממונה שח"ר במחוז בקשה בכתב לפתיחת כיתת מב"ר (על גבי טפסים לפתיחת כיתת מב"ר). מנהל ביה"ס יפרט בבקשתו את הסיבות לפתיחת כיתת מב"ר בהתאם לרשימת התלמידים שאותרו עפ"י הקריטריונים. ממוני שח"ר במחוזות יעבירו את בקשות בתיה"ס בצירוף המלצותיהם אל מטה האגף בירושלים. ועדת המטה לכיתות מב"ר בראשות מנהל האגף ונציגי אגף שח"ר, אגף לחינוך עי"ס, תקציבים ועוד, תבחן את המלצות הממונים, תשקול ותאשר פתיחת כיתות מב"ר בכפוף לעמידה בקריטריונים ולמכסת הכיתות הכוללת שאושרה על ידי ועדת ההקצבות.

א. תנאי סף לקבלת כיתת מב"ר

- א-1. לביה"ס יש הכרה בציונים השנתיים.
 - א-2. בביה"ס קיים מגוון של מקצועות לימוד.
 - א-3. תינתן עדיפות לבתי"ס אשר לפחות 50% מתלמידיו נמצאים בעשירון טיפוח 5-10. בתי ספר מעשירונים נמוכים יותר, במיוחד בתי ספר אינטגרטיביים בערים הגדולות, יוכלו לפתוח שלפחות 70% מתלמידיהם עומדים בניקוד טיפוח 5 ומעלה.
 - *תלמידים שניקוד הטיפוח שלהם נמוך מ-5, המועצה הפדגוגית תנמק בכתב את הסיבה לשיבוצם בכיתה, ובכל מקרה לא יהוו יותר מ-30% מתלמידי הכיתה.
 - א-4. ביה"ס מקיים תהליך פדגוגי המוביל להתמדת התלמידים בכיתה (י-יב), התאמת דרכי ההוראה והגדלת אחוז התלמידים הזכאים לתעודת בגרות בכיתות המב"ר בשלוש השנים האחרונות.
- בבתי"ס בהם אחוז הנשירה של התלמידים יהיה מעל הממוצע ואחוז הזכאים לתעודת בגרות בכיתות המב"ר יהיה נמוך בהרבה מהממוצע – ייערך דיון בין המחוז למטה לגבי פתיחת הכיתה.**
- א-5. תנאי הכרחי להכללת בית ספר בתכנית המב"ר הוא התחייבות מנהל בית הספר לקבל עליו את כל הנהלים בחוזר זה.

ב. תבחינים לאיתור תלמידים לכיתת מב"ר

רציונל: מניעת נשירה ומיצוי היכולות בהתאם לסוג הכיתה היא חלק בלתי נפרד ממדיניות משרד החינוך. בכל שנה אנו עורכים דיון מחודש על התבחינים לאיתור תלמידים לכיתות מב"ר, וזאת על מנת להתאים אותם למדיניות המשרד, יעדי האגף והצרכים העולים מהשטח.

יישום הקריטריונים בתכניות מב"ר ברמה אישית, כיתתית ומחוזית

ב-1. קריטריון ניקוד טיפוח לכיתות מב"ר

תינתן עדיפות לבתי ספר אשר לפחות 50% מתלמידיו נמצאים בעשירון 5-10. בתי ספר מעשירונים נמוכים יותר, במיוחד בתי ספר אינטגרטיביים בערים הגדולות, יוכלו לפתוח כיתות שבהן לפחות 70% מהתלמידים בכיתה עומדים בניקוד טיפוח 5-10. תלמידים שניקוד הטיפוח שלהם נמוך מ-5, המועצה הפדגוגית תנמק בכתב את הסיבה לשיבוצם בכיתה, ובכל מקרה לא יהוו יותר מ-30% מתלמידי הכיתה.

ב-2. התמדה

באיתור התלמידים לכיתה המב"ר ימדד הקריטריון של התמדה אישית ברצף מדורג. הדירוג הדומיננטי יהיה 2-4 (ניתן לשבץ תלמיד אחד בדירוג 5 באישור ועדה פדגוגית בין-מקצועית).

דרוג ההתמדה הוא כדלקמן:

דירוג 1- תלמיד מגיע בהתמדה לבית הספר.

דירוג 2- תלמיד הנוטה להגיע באיחור משמעותי או תלמיד שנמצא בבית הספר, אך נוכח רק בחלק מהשיעורים.

דירוג 3- תלמיד, שמגיע לסירוגין לבית הספר נעדר 5-10 ימים בחודש.

דירוג 4- תלמיד, שנעדר 10-14 יום בחודש ובטיפול הקב"ס.

דירוג 5- תלמיד, שאינו נוכח בבית הספר ובטיפול הקב"ס.

ב-3. הישגים

(1) בית-הספר יישלב בכיתה תלמידים תת משיגים בעלי הנעה ויכולת לימודית בלתי ממומשת, אשר המועצה הפדגוגית מאמינה בכשירותם להגיע להצלחה מלאה בבחינות בגרות.

(2) תלמידים שהממוצע המשוקלל שלהם בארבעת המקצועות : מתמטיקה, אנגלית, שפת אם (לשון עברית/ערבית) ומקצוע רב מלל, הוא בין 50-60 וסך כל השליליים בתעודה אינו עולה על ארבעה. ראוי לבדוק את פרופיל התלמיד באמצעות התעודה המצורפת ולוודא, שאין ציונים גבוהים בין 80-90 בשאר המקצועות העיוניים (המועצה הפדגוגית רשאית להמליץ על תלמידים שאינם עומדים בקריטריונים הללו).

חישוב החלק היחסי של הציון : ציון תלמיד הלומד בקבוצת לימוד חזקה יחושב כ- 100% מהציון, ציון בקבוצת לימוד בינונית יחושב כ- 75% מהציון, ציון בקבוצת לימוד נמוכה יחושב כ- 60% מהציון.

ממוצע הציונים הכיתתי המשוקלל יהיה 50-60.

מנהל בית הספר יצרף מכתב המבהיר את שקלול המקצועות עפ"י קבוצות הלמידה שבבית הספר. על בית הספר להגיש את תעודות מחצית ט' של התלמידים המועמדים למחוז, תיערך בדיקה של תעודות

כיתה ט' ע"י המטה (בהשוואה לנספח א 1) .

- א. מומלץ כי הצוות החינוכי יקדם תהליך חינוכי עם תלמידים שלהם ציון שלילי בחינוך גופני ו/או בשל"ח ומיועדים להשתלב בכיתות מב"ר.
- ב. מומלץ לא לשלב תלמידים עולים חדשים, על פי חוזר מנכ"ל, בכיתות מב"ר (לתלמידים אלה תכנית לימודים ותכנית היבחנות ייחודית).
- ג. אין לשבץ לכיתה מב"ר תלמידי חינוך מיוחד.

המועצה הפדגוגית תהא רשאית לחרוג מעמידה על קיומם של הקרטיונים האמורים, ובלבד שתנמק בכתב את הטעמים לכך ותקבל מראש, את אישור ממונה/ מפקח/ת שח"ר במחוז.

ג. בניית הכיתות בבית הספר בשילוב קב"ס ומנחה שח"ר

כיתות מב"ר נועדו לתת מענה לתלמידים במצבי סיכון : נשירה, פערים לימודיים גבוהים ובעיות רגשיות.

בבניית כיתות המב"ר הקפידו לבחור את התלמידים במצבי סיכון הזקוקים למענה של מסגרת תומכת ואינם יכולים לקבל מענה בכיתות העיוניות.

על-מנת לנצל את משאב הכיתה, יש להתאים את תכנית הלמידה ומתן המענים המגוונים לתלמידים. כמו כן, יש לאתר מספר תלמידים מקסימאלי (25 תלמידים), בבניית הכיתה ובהפעלתה, מצב שיאפשר הקצאת שעות מרבית. השעות הכיתתיות מיועדות אך ורק לכיתת המב"ר, לשם תוספת שעות להוראה מותאמת, כגון: פיצול כיתות, הוראה של שני מורים בכיתה וכו'.

לשם בניית רשימת התלמידים (טופס נתוני תלמידים - א 1), תיערך ישיבה בין מקצועית בהשתתפות מנהל חט"ב, יועצת שכבה, רכזת שכבה, קב"ס ומנחה שח"ר. בישיבה זו יובאו לדיון משותף הנושאים הבאים:

- הרכב התלמידים שנבחרו לכיתות מב"ר על פי עמידתם בקריטריונים.
- רשימת תלמידים בשכבת ט' שנמצאת בטיפולו של הקב"ס - המועצה הפדגוגית תשקול את שילובם של תלמידים אלו בהתאם לקריטריונים. הקב"ס יחתום ליד שמות התלמידים.

תבחינים נוספים: לשם היכרות מעמיקה עם התלמיד מצורף כלי תבחינים נוסף אותו יש למלא עבור כל תלמיד מועמד ולרכז את הנתונים בטבלה כיתתית (טבלת תבחינים לתלמידי מב"ר)

ד. המלצת המחוז

לאחר הגשת הטפסים לממונה המחוזי לשח"ר במחוז, יתקיים במחוז דיון לגבי אישור הכיתות, דיון זה יתבסס על קריטריונים ארגונים מנהליים ופדגוגיים. המחוז יקיים ועדה שתתבסס על נתוני ביה"ס, אוכלוסיית היעד והעבודה השוטפת מול בית הספר. המחוז יתעדף את הכיתות המומלצות לשנת הלימודים הבאה.

ברצוננו לציין ולהדגיש כי אין לראות בקבלת חוזר זה ובטפסים הנלווים ובשליחתם לממונה/ מנחה שח"ר במחוז, אישור לפתיחת כיתות מב"ר בשנה"ל הבאה. מתן האישור לפתיחת כיתה י' מב"ר מותנה במספר הכיתות המאושרות ארצית ומחוזית, בכך שביה"ס עומד באבני הבוחן לבחירת בתי הספר, תבחיני הסף, הישגי התלמידים בבחינות הבגרות בשנים קודמות. מנהל ביה"ס מתחייב לפעול על פי כל הנהלים המפורטים בחוזר זה, בהמלצת ממונה/מנחה שח"ר במחוז.

הרכב הכיתה וגודלה

- א. הכיתה תמנה בין 20-25 תלמידים (לאישור כיתה י' תהיה העדפה לכיתות המונות מעל 22 תלמידים).
- ב. כל חריגה במספר התלמידים (יותר מ- 25 תלמידים או פחות מ- 20 תלמידים) תובא לדיון בפני ועדת חריגים ע"ג הטפסים המתאימים.
- ג. מצבת התלמידים בכיתה היא קבועה ואינה ניתנת לשינוי. במקרים חריגים- ניווד תלמידים מכיתת מב"ר ואליה יעשה רק לאחר אישור ממונה/ מפקח/ת שח"ר במחוז ובשום אופן לא בדיעבד.
- ד. מספר המקבילה של הכיתה (מס' הכיתה, לדוגמא י'-4) ילווה את הכיתה לאורך כל שלוש השנים ואין לשנותו (תנו דעתכם מראש לנושא זה).
- ה. כיתת מב"ר יועדה לתלמידים בעלי יכולת קוגניטיבית תקינה, דרכי העבודה מותאמים לאוכלוסייה זו, אך אינם מותאמים לתלמידי החינוך המיוחד. **לא יתקבלו תלמידים של החינוך המיוחד לכיתות מב"ר.**

במערכות החינוך הטובות בעולם מבינים שהדרך
היחידה לשפר תוצאות היא לשפר את ההוראה: **למידה**
מתרחשת בחיבור בין תלמידים למורים, ועל כן שיפור
הלמידה פירושו שיפור איכותו של החיבור הזה

*מתוך דוח מקינזי 2008

סגל ההוראה

א. **רכז כיתות שח"ר**: יש למנות רכז שח"ר שיהיה אמון על ניהול צוות המחנכים ושותף בבניית תכנית העבודה לכיתות שח"ר בראיה תלת שנתית. אחראי על ההפעלה השוטפת של התכנית והלימתה לתכנית העבודה שהוגשה לממונה/ מפקח/ת שח"ר במחוז. באחריותו לרכז את כל נתוני התלמידים ברצף תלת שנתי (תפקוד לימודי, הישגי בחינות בגרות ומצב אישי), יעקוב אחר הישגי התלמידים במהלך שנה"ל, ידאג לישיבות קבועות של צוות מורי שח"ר ויהיה אחראי לשליחת כל הדיווחים הנדרשים למפקח/ת שח"ר במחוז. אנו ממליצים למנהל בית הספר לתגמל את הרכז על פי תקצוב רכז בהתאם לרפורמה.

ב. **מחנך כיתת מב"ר**: המחנך הוא דמות המפתח המשמעותית בכיתת מב"ר, הוא המבוגר המשמעותי עבור התלמידים, והקשר האישי שהוא ייצור עם תלמידי הכיתה יהווה גורם מכריע באפקטיביות של התכנית. לכן יש להפעיל שיקול דעת בבחירת המחנך המתאים. מחנך מב"ר אפקטיבי הוא בעל אמון ביכולתו של כל תלמיד להגיע להישגים גבוהים ללא קשר לנקודת המוצא שלו. הוא מתווך בין הצוות המקצועי וההנהלה לבין צרכי התלמידים שלו שלא תמיד ידעו להביע את צרכיהם באופן יעיל. הוא מנהיג המצליח להוביל אחריו תלמידים ובעל מיומנויות פדגוגיות מתקדמות שיאפשרו לתלמידיו חוויות הצלחה ולצאת ממסלול הכישלון אל מסלול המסוגלות העצמית. מחנך אפקטיבי של כיתת מב"ר רואה את טווח השפעתו לא רק במסגרת 12 שנות לימוד, אלא מבין שלפעולותיו בשנים אלה יש השלכה על תפיסת העתיד של תלמידיו ועל האופן שבו ייראה המשך חייהם. מתוך תחושת שליחות זו פועל המחנך במגוון רחב של היבטים כדי לקדם את תלמידיו. מומלץ לבחור מורה בעל ניסיון בהוראה אשר עבר הכשרת מחנכים בהשתלמות המחוזית. המחנך צריך להיות בעל רגישות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים ויכולת הכלה של התלמידים, יכולת ארגון והובלת צוות המורים המקצועיים בכיתתו. חשוב ביותר שהמחנך ילמד את כל תלמידי הכיתה תחום דעת בהיקף של 5 שעות שבועיות לפחות, בנוסף לשתיים עד שלוש שעות שבועיות לשעורי חינוך בכיתה. המחנך יקיים שיחות אישיות בעקביות ויערוך ביקורי בית לפחות אחת לשנה. מומלץ לנצל את השעות הפרטניות של המחנך לטובת כיתת האם.

המורים הטובים ביותר לתלמידים המתקשים ביותר!

ג. **מורים מקצועיים**: על מורי כיתת המב"ר להיות בעלי אמונה ביכולת התלמידים להצליח, מוכנות להשקיע מעבר למקובל ובעלי ניסיון מוכח בהגשת תלמידים לבחינות בגרות.

* מומלץ שמורה שזו שנתו הראשונה בעבודתו החינוכית לא ילמד בכיתת מב"ר

* מומלץ שהמורה ילמד את תלמידי הכיתה לאורך כל תקופת הלימוד עד למועד הבחינה כדי למנוע תחלופת מורים (בהנחה שהמורה אכן מתאים ללמד את תלמידי הכיתה והצליח ליצור עמם קשר טוב).

"איכותה של מערכת חינוך אינה יכולה לעלות על איכות מוריה"

*מתוך דוח מקינזי 2008

פיתוח מקצועי והדרכה

- א. על מנת להבטיח הצלחת התלמידים יש להתאים את שיטות ההוראה, להקנות להם כלי התמודדות ולמידה יעילים ולאפשר לימוד בקצב המתאים שיוביל להצלחה. הכרחי שתקוים השתלמות בית ספרית קבועה ובנוסף ישיבות צוות מורי מב"ר קבועות- לשם קידום שיטת ההוראה, טיפול בפרט וחיזוקו בעת משבר. סדירות ישיבה כזו במערכת מיטיבה עם צוות המורים והתלמידים.
- ב. על מנהל בית הספר והמורים השותפים לתכנית להשתתף בכל ההשתלמויות היוזמות על ידי אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון הקשורות לתכנית המב"ר, ולשתף פעולה עם מערך ההדרכה של האגף.
- ג. על מנהל ביה"ס לידע את מחנך הכיתה וצוות המורים בדבר דרכי העבודה, חשיבות ביקורי הבית וישיבות המורים המיוחדות לכיתות המב"ר ולקבל מחויבותם לדרכים אלו.

תכנית היבחנות תלת שנתית

התכנית תקבע את המקצועות שהתלמיד יוגש בהם לבחינת הבגרות (מינימום 21 יח"ל). חשוב ביותר כי המקצוע המוגבר ותכנית ההיבחנות ייבנו בכפוף לנהלים של אגף הבחינות ובתאום עם הרפרנט של אגף הבחינות במחוז ועם נציגי המפמ"רים.

אין מניעה מבחינת מדיניות אגף שח"ר, שתלמידי מב"ר ישולבו בקבוצת לימוד של מקצוע מוגבר, על פי בחירתם, עם תלמידים מכיתות אחרות, בתנאי שמספר התלמידים בקבוצה לא יעלה על 25 וינתן חיזוק לימודי לתלמידי המב"ר המתקשים, בהתאמה למערכת השעות ובלי לפגוע בכיתת האם (טופס לתכנון תכנית תלת שנתית).

יש לשים דגש על הנהלים הבאים :

1. מועדי היבחנות חיצוניים- לכיתה קיימים ארבעה מועדי היבחנות חיצוניים, חשוב לפזר את מקצועות רבי המלל על פני כל המועדים על מנת לאפשר הצלחה לתלמידי הכיתה. יש להקפיד ולקיים אירועי בחינה חיצוניים בכל אחד ממועדי ההיבחנות.
2. בתי ספר שינצלו את כלל מועדי ההיבחנות יקבלו תיעדוף בניקוד המחוז.
3. אירועי הערכה חלופית- חשוב לגוון ולהתאים את אירועי ההערכה החלופית לתלמידי הכיתה.
4. בתכנית התלת-שנתית יש להוסיף את כלל המקצועות הנלמדים מעבר למקצועות החובה, כגון: השכלה כללית, מבוא למדעים.
5. יש לציין בתכניות לשעות חינוך כיצד נערך ביה"ס ליישום המחויבות האישית של תלמידי כיתות המב"ר.

תכנית לניצול שעות

בתכנון ובהגשת התכנית למפקח/ת שח"ר, יש להקפיד על ניצול מלוא השעות אשר הוקצו למטרה זו (2.59 ש"ש לתלמיד מב"ר, נכון לתש"ף).

שעות הוראה בפועל, שעות פיצול, תגבור ומנהלה (על פי הנהלים המאושרים במשרד החינוך) יינתנו לתלמידי כיתת המב"ר בלבד ואין לנייד שעות משכבת גיל אחת לשכבת גיל אחרת בכיתות מב"ר.

א. לימודי חובה: תלמידי כיתות המב"ר ילמדו את כל מקצועות החובה הנדרשים במסגרת בחינות

הבגרות. חשוב לציין כי בעת פיצול הכיתה יש להכפיל את מספר השעות. להלן מספר דוגמאות למדיניות חלוקת שעות הלימוד, בתיאום מטה האגף עם המפמ"ר השונים:

היסטוריה: 11 ש"ש דו שנתיים – מתוכן 3 ש"ש ליחידה הפנימית ו- 8 ש"ש לבחינה החיצונית.

אזרחות: 10 ש"ש דו שנתיים – מתוכן 4 ש"ש ליחידה הפנימית ו- 6 ש"ש ליחידה החיצונית.

לשון והבעה עברית: 9 ש"ש דו שנתיים – מתוכן 4 ש"ש ליחידה הפנימית ו- 5 ש"ש ליחידה החיצונית. המלצה להבחנות במועד קיץ.

אנגלית: החלוקה היא לפי יח"ל במתכונת תלת שנתית: 3 יח"ל – 5 ש"ש.
4 יח"ל – י" – 4 ; יא' – 6 ; יב' – 5 ש"ש . 5 יח"ל – 5 ש"ש

מתמטיקה: החלוקה היא לפי יח"ל במתכונת תלת שנתית. ההצעה מתייחסת לשעות הניתנות כאשר מפצלים את הכיתה לשתי קבוצות: 3 יח"ל – י" – 5 ; יא' – 6 ; יב' – 6 ש"ש.
4 יח"ל – י" – 7 ; יא' – 7 ; יב' – 7 ש"ש.

ב. **טיוב תעודת בגרות:** על מנת לאפשר לתלמידי כיתות המב"ר אופק אקדמאי, קיימת חשיבות מרובה לנתב את התלמידים ל- 4/5 יחידות לימוד באנגלית ובמתמטיקה.
בתי-הספר מתבקשים לעודד ולאפשר לתלמידי כיתות המב"ר המעוניינים, ללמוד מתמטיקה ואנגלית ברמת 4-5 יח"ל ביחד עם בני שכבתם.

על כל שינוי בתכנית התלת שנתית או בתכנית לניצול השעות יש להודיע לממונה/ מפקח/ת שח"ר במחוז (טופס תכנית לניצול שעות מב"ר).

מערכת שעות להצלחה בכיתות מב"ר

מערכת שעות אפקטיבית בכיתות מב"ר תכלול 2-3 שעות חינוך פרונטליות בכיתה, 4 שעות ייעוץ וניהול, כולל ישיבה שבועית עם אנשי הצוות, צביעת שעות במערכת לישיבת מחנך עם צוותים מקצועיים. על פי רפורמת עוז לתמורה, חובת המינימום היא לשבץ 2 ש"ש שעות חינוך + 3 ש"ש תפקיד + 2 מהשעות הפרטניות לטובת שיחות אישיות.
יש לנצל באופן מלא את השעות בכיתה ולפצל ע"פ שיקול דעת פסיכו-פדגוגי ככל שהשכל"מ יאפשר.

שילוב התלמיד בקהילה

אוכלוסיית היעד של כיתות מב"ר היא בעלת חסכים שונים, ולכן נדרשת, אפוא, התייחסות מיוחדת ליצירת חיבורים של התלמידים בקהילה, בהיבטים לימודיים, חברתיים ורגשיים. לפיכך, על הנהלת בית הספר, הרשות המקומית ו/או הבעלות של בית הספר לדאוג לממשקים עם התכניות הקהילתיות, כחלק תומך ומשלים לתכנית הלימודים.

לידיעתכם, בישובים בהם מופעלות תכניות הרווחה החינוכית, שיקום שכונות, או התכנית הלאומית 360, יש אפשרות שקיימים מרכזי למידה שכונתיים הנותנים מענה לימודי בשעות אחה"צ לתלמידים הזקוקים לתגבורים או עזרה לקראת בחינות, הכנת שיעורי בית וכו'.

כמו כן ברוב הישובים בהם פועלת התכנית הלאומית הוקמו מרכזי נוער הנותנים מענה בהיבט לימודי חברתי וטיפולי. ניתן לפנות או למנהלי הרווחה החינוכית בישובים או למנהלי התכנית הלאומית ברשות.

משוב, הערכה ובקרה

- א. תפקיד רכז שח"ר יכלול גם מעקב אחר התפתחות התכנית והערכתה.
- בית הספר מתחייב לשתף פעולה עם כל גורם של אגף שח"ר שימונה לטיפול בנושא זה.
- ב. בסוף כל שנת לימודים יוגש על ידי בתי הספר מיפוי מפורט על התקדמות כל תלמיד ותלמיד, שיכלול את ציוני התלמידים אשר השתתפו בתגבורים לימודיים שונים, ציוני התלמידים בבחינות בגרות בהן נבחנו עד כה וציונים במקצועות הלימוד בהם טרם נגשו לבחינות בגרות.
- ג. הנהלת ביה"ס תשלח את תוצאות התלמידים הזכאים לתעודת בגרות ואת תוצאות הישגי בחינות הבגרות על פי מקצועות הלימוד מיד עם קבלתם בביה"ס (מצ"ב טופס דווח הישגים).
- ד. יש לקיים ישיבות פדגוגיות הנוגעות להספק החומר מול הישגי התלמידים בכיתה, ביחס לתכנית העבודה שנבנית בתחילת השנה, ובמידת הצורך להוסיף שעות תגבור פרטניות / כיתתיות לקראת מועדי הבחינות.
- ה. לאחר איתור התלמידים, חשוב לקיים שיחה אישית עם כל תלמיד. כמו כן, יש לשתף את ההורים בכל שלבי התהליך (כולל מפגש מקדים).

מעורבות הורים

יש לקיים ערבי שילוב מעגלים (הורים, צוות חינוכי והנהלה ותלמידים) לאורך שנת הלימודים. מומלץ לקיימם במועדים הבאים: עם פתיחת שנת הלימודים, לפני תקופת בגרויות, לפני מבצעים לימודיים ולפי הצורך, לשם גיוס כל המעגלים הסובבים את הילד להצלחת התהליך.

חשוב ביותר לתת את הדעת כיצד ממשיכים את הקשר עם ההורים לכל אורך שנה"ל ומגבירים את מעורבותם.

אי-עמידה בנהלי כיתות מב"ר

האגף רואה חשיבות רבה בעמידה בנהלי הכיתות המשקפים את תפיסת העולם של המחלקה להצלחה עם תלמידים בקצה הרצף. במקרים בהם ביה"ס אינו פועל על-פי הנהלים הרשומים מטה, יוזמן מנהל בית הספר לשיחת הבהרה לפיה תבחן המשכיות הפעלת הכיתה, ברמת מחוז ומטה ועד לכדי סגירת הכיתה.

- א. התלמידים המשובצים אינם עומדים בקריטריונים לפרופיל הכיתה.
- ב. שינוי במספרי תלמידים - ניתן לשנות עד - 5 תלמידים מרשימת התלמידים שהועברה בוועדה הארצית בתוספת מכתב מנהל המסביר את השינוי ופירוט של השיבוץ העדכני של התלמידים שהוצאו מהכיתה. הטפסים המעודכנים ישלחו לא מאוחר מתאריך 13.9.20.
- בכיתה בה יוצאו מעל חמישה תלמידים תיערך ועדה מחודשת לאישור הכיתה ברמת מחוז-מטה.
- ג. אי ניצול מרבי של השעות שהוקצו לכיתה (כולל פיצולים).

הערה חשובה: מספר השעות בכיתה תלוי במספר התלמידים, כך שיש חשיבות למילוי הכיתה כדי לקבל תקציב מקסימלי.

השעות ניתנות לאותה כיתה לשנת הלימודים הספציפית! חובה לנצל את מלוא השעות באותה הכיתה ואין להעביר שעות אלה מכיתה אחת לאחרת או משכבת גיל אחת.

הנחיות להגשת הבקשה

לנוחיותכם באתר אגף א' חינוך ילדים ונוער בסיכון תחת לשונית המחלקה לכיתות ותכניות שח"ר – תכנית מב"ר ניתן למצוא קובץ אקסל המרכז את כלל הטפסים.

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/YeledNoarBesikun/machlakot/shachar/mabar.htm>

א. מצ"ב טפסים שיש להחזיר מלאים למנחי שח"ר עפ"י הנחיית המחוז . (בכל שנה המועד יפורסם ע"י המטה והמחוז) :

1. טופס בקשה לפתיחת כיתה יי מב"ר+ הסכם התחייבות להפעלת כיתות מב"ר.
2. טופס נתוני תלמידים לכיתות יי.
3. טבלת נתוני התבחינים- מועמדים לכיתה מב"ר.
4. תעודות מחצית אי / שליש לכיתה ט' של המועמדים.
5. טופס תכנון תלת שנתי לפריסת הבחינות לכיתה יי החדשה.
6. טופס תכנון לניצול שעות מב"ר לכל שלוש הכיתות (יי- ייב).
7. טופס הישגי בחינות הבגרות למסיימי כיתה ייא – מב"ר בשנת תש"ף - ישלח למחוזות באוקטובר 2020.
8. טופס הישגי בחינות הבגרות בכיתה ייב -מב"ר שסיימה לימודיה בשנה"ל תש"ף- ישלח למחוזות באוקטובר 2020.
9. תכנית שנתית לשיעורי חינוך.

ב. טפסים שהנדך מתבקש להעביר לאחר אישור הכיתות, למפקח שח"ר במחוז בכל שנה מחדש ולא יאוחר מ- 13 בספטמבר :

1. רשימות התלמידים המעודכנות לכל כיתות מב"ר כפי שדווחו על-ידי בית ספרך למשרד החינוך (מצבת תלמידים).
2. מערכת לימודים שבועית לכל אחת מכיתות המב"ר.

ג. טפסים שוטפים שהנדך מתבקש להגיש בעת שינוי במצבת התלמידים בכיתה למפקח שח"ר במחוז: הטפסים נמצאים באתר תחת הכותרת "טפסים שוטפים"

1. טופס בקשה לוועדת חריגים.
2. טופס צירוף תלמיד לכיתה מב"ר.
3. טופס העברת תלמיד מכיתה מב"ר.
4. טופס עזיבת תלמיד מכיתה מב"ר.